

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS: TÜRKİYE’DE NEVRUZ/YENİGÜN

Intangible Cultural Heritage: Nauruz/New Day in Turkey

**Patrimoine Culturel Immatériel: Nevrouz/Nouveau Jour en
Turquie**

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ

Fransızca Metnin Redaktörü: Dr. Odile MOREAU

İngilizceye Çeviren: Yeliz ÖZAY

Türkçe’de “yeni gün” anlamına gelen ve Türkiye folklorunda “Sultan Navruz”, “Yılsırtı”, “Mart Bozumu”, “Mart Dokuzu”, “Mereke”, “Ergenekon”, “Yörük Bayramı” gibi adlarla da anılan Nevruz, kuzey yarımkürenin Altaylardan Balkanlara uzanan geniş coğrafyasında bir çok bağımsız veya özerk devlet, halk ve topluluk tarafından çok farklı mitolojik anlamlar yüklenerek ve ritüellerle zenginleştirilerek yılbaşı olarak kutlanmaktadır.

Çok eski dönemlerden beri insanlığın gözleyip anlamlandırıldığı büyük bir doğa olayı olan “ekinoks”un gerçekleştiği, gece ile gündüzün eşitlendiği, güneşin koç burcuna girdiği ve yaz günlerinin başladığı bu gün, bu geniş coğrafyada önemli bir doğa olayı olarak, bir çok kültürel uygulamanın temelini oluşturmuştur. Çok eski tarih belgelerinden anlaşıldığı üzere, Türkler arasında da bu gün yeni yılın başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Tamamen iklim ve coğrafyaya bağlı olan bu günün ilk defa nerede kimler tarafından kutlandığı bilinmemektedir. Ancak, nevruzu kutlayan her topluluk veya ülke kendi kültüründen ve mitolojisinden yola çıkarak, bir köken açıklaması getirmektedir. Bu açıklamaların

tamamı kültürlerin kendilerini tanımlamaları açısından saygıdeğer olsa da, uluslar arası bilgi oluşturma ve bilimsel veri değerlendirme ölçütleri bakımından doğruyu yansıtmamaktadır. Nevruz, sözlü kültürlerin egemen olduğu, mitolojik inanmaların ve ritüellerin toplum üzerinde derin etkisinin bulunduğu yazısız dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, sözlü kültür çağının ne kadar geriye gittiği ve hangi kültür ürününün nerede ortaya çıktığı merak edilen bir soru olmakla birlikte, bugüne kadar cevaplanamamış bir sorudur. Özellikle, folklor ürünlerinin kökeni ve yayılma yolları üzerine çalışan Tarihi-Coğrafi Fin Yöntemi gibi göç ve yayılma konularını araştıran çalışmalar bilim dünyasına şunu göstermiştir ki, “urform” veya “urtip” olarak tanımlanan çok uluslu bir sözlü kültür ürününün ilk biçimini bulmak bir ütopyadır. Dolayısıyla nevruzun kökeninin ilk önce hangi kültürde yer aldığını bilim dünyasının kabul edebileceği veriler veya belgeler bularak kanıtlamak çok zordur. Bu durumda nevruzun kaynağı üzerine yapılacak çalışmalarını bilim adamlarına bırakarak, geçmişte ve günümüzde nevruzu benimseyen, kutlayan ve geleceğe aktarmak durumunda

olan kültürlerin kabulleri “olgu” olarak benimsenmeli ve çalışmalar da bu çerçevede yürütülmelidir.

Türk mitolojisinde ve Türklerle ilgili kimi tarihsel kaynaklarda nevruzun ortaya çıkışı şu şekilde tanımlanmaktadır:

1) Türklerin eski dini olan Şamanizm’e göre, yaz ve kış mevsimleri, iyilik ve kötülük tanrılarının birbirleriyle mücadelelerinden doğmaktadır. Yazın gelişi, iyilik tanrısının kötülük tanrısını yendiği anlamına gelmektedir. Nevruz, iyilik tanrısının kötülük tanrısını yendiği gündür. Açan çiçekler, dönen göçmen kuşlar ve tutsaklıktan kurtulan güneşin ısıttığı hava, iyilik tanrısının kazandığı zaferi insanlara müjdelemektedir.

2) M.Ö. Hunlar döneminde baharın ilk günlerinde “bayram yeri” olarak nitelenen yerlerde toplanılarak çeşitli törenler yapılmaktadır: Ata mezarları ziyaret edilmekte, kurban kesilmekte ve çeşitli eğlenceler düzenlenmektedir. Bu anma ve kutlamalar, Göktürkler döneminde de sürdürülmüştür. Mitolojiye göre bunun birbiriyle ilişkili olduğu anlaşılan iki açıklaması bulunmaktadır: Türklerin kaybettikleri ve düşmanları tarafından büyük bir katliama uğradıkları bir savaş olur. “Bozkurt” mitolojisine göre bu savaşın sonunda Türk tarafında elleri ve ayakları kesilen bir çocuk sağ kalır. Bir dişi kurt tarafından kurtarılan ve bir mağarada saklanan bu çocuk kurtla evlenerek soyunu çoğaltır. Onun soyundan gelenler bir müddet sonra buradan çıkarlar ve eski yurtlarına dönerler. Onların inancına göre bugün nevruzdur. Ergenekon mitolojisine göre ise, yaptıkları bir savaşı hile sonucu kaybeden Türkler, düşmanları tarafından katliama uğrar bu katliamdan sadece iki aile kurtulur. Onlar da korunmak için Ergenekon denilen yere sığınır. Kıyan ve Nüküz aileleri burada 400 yıl kalırlar ve çoğalırlar.

Sonra bir demircinin yardımıyla dağları eriterek buradan çıkarlar ve eski yurtlarına dönerler. Onların inancına göre de bugün nevruzdur. Gerek Bozkurt gerekse Ergenekon mitlerine göre Türkler, atalarının mağaradan veya Ergenekon’dan çıktıkları bugünü hiç unutmamışlar her yıl ata mezarlarını ziyaret ederek, kurbanlar keserek ve eğlenceler düzenleyerek anmışlardır. Bu inanca dair tarih kayıtları Hun ve Göktürk kültürüne yönelik notlar tutan eski Çin yıllıklarından başlayarak 17. yüzyıldaki Ebul Gazi Bahadır Han’a kadar uzanmaktadır.

3) Batı ve Doğu kaynaklarının birbiriyle örtüşen tarih kayıtlarına ve Türk sözlü kültürüne göre, Türkler, en eski sözlü gelenek dönemlerinden beri 12 Hayvanlı Türk Takvimi olarak adlandırılan ve bahar mevsiminde geceyle gündüzün eşitlendiği 21 Mart gününü “yılbaşı” sayan ve bu ilk günü törenlerle kutlayan bir takvim kullanmışlardır.

4) Türklerin Önasya’ya gelişi ve bu coğrafyanın din ve kültürleriyle temasa geçişi ile de şu tarih bilgileri ve inanışlar nevruzun kaynağı olarak yaygınlaşmıştır:

a) Eski 12 Hayvanlı Türk Takvimi, Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından yeniden düzenlenerek 21 Martı yılın ilk günü sayan “Celali takvim” yapılmış ve bu gün törenlerle kutlanmıştır.

b) Anadolu halk inançlarına göre Nevruz, ilk insan olan Adem’in yaratıldığı ve/veya Havva ile İslam’ın kutsal top raklarında karşılaştığı gündür.

c) Yunus Peygamber’in balığın karnından çıktığı gündür.

d) Yusuf Peygamber, nevruz günü zindandan çıkmıştır.

e) Musa Peygamber, nevruz günü asasıyla Kızıldeniz’i yararak karşı kıyıya çıkmıştır.

f) Nevruz, Hz. Muhammed’in peygamberlikle müjdelendiği, Hicaz’a gitti-

ği, atının otlamak için çayra çıktığı gündür.

g) Dördüncü Halife Hz. Ali'nin doğum günüdür. Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evlendikleri gündür. Hz. Ali'nin halife olduğu gündür.

Gerek mitolojik öğelerin gerekse dini ve bölgesel kültürlerin etkisiyle zengin bir ritüel dünyası oluşturan Nevruz, 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un Divanı Lugat'it-Türk'ünden başlayarak, Türklerin kutladığı bir gün olarak kaynaklarda yer almıştır. Melikşah'ın Nevruz'u yılın birinci günü sayan Celali Takvimi, "mali yıl" uygulamasıyla Türkiye'de resmi olarak 1985 yılına kadar kullanılmış, bu tarihte "mali yıl" marttan alınarak "miladi yıl"ın birinci gününe aktarılmıştır.

Belirttiğimiz mitolojik ve dini gerekçelerle Nevruz, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye devletleri dönemlerinde Anadolu coğrafyasında kesintisiz olarak çok zengin kültür ve sanat yaratmalarıyla günümüze ulaşmıştır.

XIV. yüzyılda Sivas'ta kendi adıyla bir devlet kuran ve aynı zamanda bir şair olan Kadı Burhaneddin bir şiirinde nevrudan şöyle söz ediyor:

"Nevruz olalı cihanı görsen
Bu kevnile bu mekanı görsen"

Osmanlı Devleti döneminde, sultanların düzenli olarak nevrüz kutladıkları, devlet erkanının birbirlerine nevrüz tebrikleri yolladıkları, şairlerin "nevrüziyye" adı verilen şiirler söyledikleri ve sultanların bu şiirleri ödüllendirdikleri tarih kayıtlarında yer almaktadır.

Halk şairleri de nevrüz konulu şiirler söylemiştir. XVI. Yüzyıl halk şairlerinden Pir Sultan Abdal:

"Pir Sultan'ım eydür erenler cemde
Erenle çeşmim yaşı her dem bu demde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın"

Çocukların nevrüz günü düzenledikleri eğlencelerde söyledikleri bir oyun tekerlemesi:

"Bu gece nevrüz gecesi
Bu baca devlet bacası
Verenin oğlu olsun
Vermeyenin kızı olsun"

Folklor çalışmalarının önem kazandığı dönemlerde nevrüz, Türklerin Ergenekon'dan çıkışı mitleriyle bağlantılı olarak yorumlanmış ve kimilerine Atatürk'ün de katıldığı Ergenekon Bayramı törenleri yapılmıştır.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devlet erkanının da katıldığı resmi nevrüz kutlamalarının yanında halk da kendi gelenekleri etrafında geçmişten günümüze nevrüzü kutlamıştır.

Kars civarında akşam bir evde toplanan genç kızlar ve erkekler, küçük bir çocuğu su almaya gönderirler. Çocuk hiç konuşmadan ve arkasına bakmadan bir kova su getirir. Kovanın içine orada bulunanları temsilen renkli iplik ve iğneler atılır. Birbiriyle birleşen iplik ve iğnelerin sahiplerinin birbiriyle evleneceğine inanılır. Iğdır ve çevresinde 19 Mart'ı 20 Mart'a bağlayan gece genç kız ve erkekler tanrıdan bir dilek dileyerek akarsuda yıkanır ve en az üç defa suya girip çıkarlar. Sabah erken kalkılarak taze su içilir, hayvanlara da taze su verilir. Evinde yeni cenaze çıkanlar bile bayrama katılmak zorundadır. O gün yas tutmak günah sayılır.

Ağrı ve çevresinde o gece gençler bir dilek tutarak kapıları dinleyip içerideki konuşmaları yorumlayarak niyetlerinin tutup tutmayacağını anlamaya çalışırlar.

Tunceli çevresinde bu gün erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına giderler. Bu kararları orada temizleyerek dua ve niyazda bulunurlar. Bunun ya-

nında kötülük ve sıkıntılardan kurtulma dileği taşıyan farklı uygulamalara da rastlanmaktadır.

Diyarbakır ve Gaziantep çevresinde nevrulun, güzel bir kız veya nur yüzlü bir veli olarak geldiğine inanılır.

Malatya'nın Arguvan İlçesi'nin bazı köylerinde halk Nevruz'u "Kış Bitti Bayramı" olarak kutlar.

Kahramanmaraş çevresinde nevrulün günü su başlarına gidilir ve kır eğlenceleri düzenlenir.

Sivas'ta Harman Çayırı denilen yerde toplanılır ve toplu eğlenceler yapılır. Yıldızeli'de Nevruz Yaylasına çıkılır, "Al navruz çal navruz

Eşini buldum, gel navruz" diye şirler söylenerek nevrulün çiçeği toplanır. Bu bölgede Fadimana Pekmezi, Yel Hedisi, Yel Ekmeği gibi nevrulün yemekleri yapılır.

Yozgat'ta nevrulün günü nişanlı oğlan tarafı, kız tarafına çeşitli hediyeler götürür, birlikte dere veya göl kıyısına gidilerek eğlence düzenlerler. Burada besmele ile dilek dilenir ve suya dokuz taş atılırsa kabul olacağına inanılır.

Giresun bölgesinde nevrula Mart Bozumu denmektedir. Bu bölgede yedi "s" ile başlayan yiyecekler yenmesi geleneği vardır.

Amasya'da nevrulün günü gün batımına doğru ateş yakılır ve herkes ateş üzerinden atlar.

Mersin'de nevrulün günü yüksek dağlara çıkılır, şölenler yapılır. Nevruz'da kaldırılan taşın altından böcek çıkarsa yılın verimli geçeceğine inanılır. Mersin-Silifke bölgesindeki Toros Türkmenlerinde "Mart İpliği" adıyla bilinen Nevruz'da, ağaçlara bez bağlanır. Nevruz günü yaylalara çıkılır. Yayla evlerinde bulunanlar gelen misafirleri evlerinde ağırlarlar. Herkes birbirine "Nevruz'unuz kutlu, dölünüz hayırlı ve bereketli olsun" temennisinde bulunur. O yıl 20 kuzu veya oğlağı olan sürü sahibi bir

kurban keser ve kesilen kurban törenlerle pişirilerek yenir.

İzmir'de nevrulün "Mart Dokuzu veya Sultan Nevruz Şenlikleri" olarak kutlanır. Nevruz eğlencelerinden bir gün sonra kadınlar topluca çamaşırhaneye giderek törenlerle eski elbiselerini yıkarlar.

Uşak'ta nevrulün, "Yıl Yenilendi" adıyla kutlanmaktadır.

Edirne'de 22 Mart günü yapılan Sultan Nevruz eğlencelerinde eski hasırlar yakılıp "Mart içeri pire dışarı" diyerek üzerinden atlanır.

Kırklareli'nde Nevruz Mart 9'u adıyla kutlanmakta olup, o gün halk boyalı yumurtalar, börekler, lokma gibi yiyeceklerle kırlara giderek eğlenirler. Kırklareli'nin kimi yörelerinde ise, nevrulün "yeşil Perşembe" adıyla kutlanır. Bugün kıra çıkılır, büyük baş hayvan kurban kesilir ve "çomat" adı verilen bir yöntemle toplu yemekler hazırlanır.

Bu örnekler sadece, Türkiye'nin değişik bölgelerinden seçilen birkaç uygulamayı göstermektedir. Bunlardan anlaşılacağı üzere Türkiye'de çok zengin ve köklü bir nevrulün geleneği yaşamaktadır.

Halk arasında kendiliğinden yaşayıp giden bu gelenekler, folklor çalışmalarının önem kazandığı XX. yüzyılda derlenmeye ve değerlendirilmeye başlanmıştır. Türkiye'de son yıllarda sayamayacağımız kadar nevrulün konulu şölenler yapılmış, kitap ve makaleler yazılmış, sempozyumlar düzenlenmiştir.

Bunların dışında nevrulün kutlamaları yazılı ve görsel basında ilgi çekmiş, Medyanın elinde büyük bir nevrulün arşivi oluşmuştur.

Bütün bu çalışmalardan sonra Türkiye'de halk bilinçlenmiş, nevrulün korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir somut olmayan kültürel miras olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır.

PATRIMOINE CULTUREL IMMATERIEL: NEVROUZ/ NOUVEAU JOUR EN TURQUIE

Le "Nevrouz" est une fête transnationale qui signifie le "nouveau jour" en langue turque et qui s'appelle également: "Sultan Navrız", "Yılsırtı", "Mart Bozumu", "Mart Dokuzu", "Mereke", "Ergenekon", "Yörük Bayramı" dans le folklore anatolien. Elle est aussi célébrée comme fête du nouvel an enrichie de différentes significations mythologiques et de rituels par de nombreux Etats et communautés dans le vaste secteur de l'hémisphère nordique, de l'Altay aux Balkans. Ce jour: quand l'équinoxe, le grand événement normal, observé et expliqué par l'humanité, a lieu et quand jour et nuit sont de durée égale et le soleil se trouve en Bélier. L'été où les jours commencent est l'occasion de nombreuses manifestations culturelles importantes dans ce vaste secteur. Selon des sources historiques très anciennes, ce jour a aussi été accepté comme début de nouvelle année par les Turcs. Ce jour est totalement lié au climat et aux conditions géographiques et on ne sait ni qui l'a célébré en premier ni où. Mais chaque communauté ou pays célébrant le nevrouz a une explication basée sur sa propre culture et mythologie. Bien que toutes ces explications soient estimables, car les cultures se définissant, elles ne reflètent pas la vérité en termes de critères d'évaluation scientifique. Quand le nevrouz est apparu, là n'y avait pas encore de langue écrite. Les cultures orales dominaient et les explications mythologiques avec des rituels ont profondément influencé la communauté. Par conséquent, les questions concernant l'âge de cette culture orale et sur le lieu d'apparition de ces manifestations culturelles restent sans réponse jusqu'à ce jour. En particulier, les études suivant la théorie comparative de la méthode finlandaise

Historique-Géographique, travaillant aux origines des travaux de folklore et des voies de leur diffusion, ont indiqué au monde scientifique qu'il serait utopique de découvrir la première forme d'un travail oral transculturel, défini en tant que l'"urform" ou "urtip" (forme originale). Ainsi, il est impossible de savoir dans quelle culture l'origine du nevrouz a eu lieu avec des preuves et des données acceptables par le monde scientifique. C'est pourquoi les études sur l'origine du nevrouz devraient être laissées aux scientifiques tandis que les explications des cultures qui ont célébré le nevrouz dans le passé et aujourd'hui et doivent le transformer au futur devraient être acceptées comme des "faits" et les études devraient être maintenues dans cette armature. Dans la mythologie turque et dans les sources historiques, l'aspect du nevrouz est expliqué comme ceci:

1) selon la vieille religion chez les Turcs, le chamanisme, les saisons de l'été et l'hiver ont résulté du combat entre les dieux de la qualité et le mal. Quand l'été vient, il signifie que le dieu de la qualité surmonte le dieu du mal. Nevrouz est le jour où le dieu de la qualité surmonte le dieu du mal. Les oiseaux de fleuraison et volants et le temps chauffé par le soleil sauvé de la captivité donnent aux gens les nouvelles du dieu de la victoire des qualités.

2) Pendant la période des «Hun» avant Jésus Christ, en les premiers jours du ressort, les diverses cérémonies ont eu lieu aux endroits appelés «Le lieu de fête». Les tombes des ancêtres ont été visitées, les animaux ont été tués pendant que des sacrifices et les divers divertissements étaient préparés. Ces commémorations et célébrations ont été continuées pendant la période de «Göktürk». Selon

la mythologie, il y a deux explications indiquant qu'il y a un rapport : il y avait une guerre pendant laquelle des Turcs ont été défaits et massacrés par leurs ennemis. Selon la mythologie de "Bozkurt", les bras et les pieds d'un enfant turc ont été coupés par les ennemis. L'enfant, qui a été sauvé et maintenu dans une caverne par une louve, se marie avec elle et agrandit sa lignée. Après, ceux de son lignage sont partis de cet endroit et sont allés de nouveau à leur ancienne patrie. Selon leur croyance que le jour était nevroz. Selon la mythologie d'"Ergenekon", des Turcs ont été défaits dans une guerre en raison des tours de leurs ennemis. Ils massacrent et après que ce massacre seulement deux familles survécurent. Ils se sont abrités dans un endroit appelé «Ergenekon». Les familles de Kıyan et de Nüküz restées là pendant 400 années se sont multipliées. Après, elles sont sorties de cet endroit en faisant fondre les montagnes à l'aide d'un forgeron et sont revenues à leur patrie. Selon leur croyance que le jour était nevroz. Selon des mythes de Bozkurt et d'Ergenekon, les Turcs n'ont jamais oublié le jour où leurs ancêtres sont sortis de la caverne d'Ergenekon et ils l'ont commémoré tous les ans en visitant les tombes des ancêtres, en sacrifiant des animaux et en organisant divers divertissements. Les sources historiques au sujet de cette croyance remontent aux annuaires chinois antiques ayant des notes au sujet des cultures des «Hun» et du «Göktürk» et l'extension à la période d'Ebul Gazi Bahadır Khan qui a vécu au 17ème siècle.

3) Selon les enregistrements historiques de recouvrement de l'Est et de la culture orale occidentale et turque, de la période des anciens Turcs de tradition orale, on a employé le calendrier appelé «Le calendrier turc avec 12 animaux» acceptant le 21 mars, quand la nuit et le jour sont de la durée égale, comme "nouvel an" et célébration de fêtes en ce premier jour.

4) Avec les Turcs venant en Asie et entrant en contact avec la religion et la culture de ce secteur, cette information historique est devenue commune comme source de nevroz : a) Le calendrier turc antique avec 12 animaux a été réarrangé par le Sultan Seldjukide, Melikşah, en calendrier de «Celali» en acceptant le 21 mars pendant que le premier jour de l'année était préparé et ce jour était célébré avec des cérémonies. b) Les Turcs anatoliens croient que Nevrouz est le jour où le premier homme Adam a été créé ou le jour où il a rencontré sa femme sur les terres saintes de l'Islam. c) C'est le jour où le prophète Yunus est sorti du ventre de poisson. d) Le prophète Yusuf est sorti du cachot le jour du nevroz. e) Le prophète Moïse a dédoublé la mer rouge avec son sceptre et est allé à terre le jour du nevroz. f) Nevrouz est le jour quand Hz.Mohammed est allé bien au prophète, est allé à Hicaz et son cheval est allé pâturer. e) C'est l'anniversaire du quatrième calife, Hz. Ali. C'est le jour de mariage d'Hz. Ali et d'Hz. Fatma. C'est le jour où Hz. Ali est devenu le calife. Nevrouz, créant un monde rituel riche avec l'influence des éléments mythologiques et des cultures religieuses et régionales, eut lieu comme jour à célébrer par les Turcs dans les sources à commencer par le «Divanu Lugat'it Türk» du 11ème siècle de Kaşgarlı Mahmud. Le calendrier de Celali de Melikşah acceptant Nevrouz comme premier jour d'année a été employé officiellement avec l'application "de l'exercice budgétaire" jusqu'à 1985, du fait l'année "exercice budgétaire" a été supprimé et transféré au premier jour de l'année grégorienne. Nevrouz, avec les raisons mythologiques et religieuses que nous avons indiquées, a atteint aujourd'hui des manifestations continues et très riches de la culture et l'art pendant des périodes Seldjukide, de tabouret et de Turquie dans le secteur anatolien. Kadı Burhaneddin qui a étab-

li un Etat dans la ville de Sivas au 14e-me siècle et qui était un poète, mentionne au sujet du nevrouz dans une de ses poésies:

“**Nevruz** olalı cihanı görsen
Bu kevnile bu mekanı görsen”

D’après les sources historiques, pendant la période ottomane, le nevrouz a été régulièrement célébré par les sultans et les hauts fonctionnaires. Ils s’envoyaient mutuellement des cartes de salutation et les poètes écrivaient des poésies appelées le “nevruzziye” auxquels les sultans ont attribué des prix.

Les poètes populaires écrivaient également des poésies au sujet de nevrouz. Pir Sultan Abdal, un des poètes populaires du siècle de 16eme indique:

“Pir Sultan’ım eydür erenler cemde
Erenle çeşmim yaşı her dem bu demde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Himmeti erince **Nevruz Sultan’ın**”

C’est une formule espiègle que les enfants chantent pendant les divertissements du jour de nevrouz:

“Bu gece **nevruz** gecesi
Bu baca devlet bacası
Verinin oğlu olsun
Vermeyenin kızı olsun”

Alors que les études du folklore ont gagné en importance, la fête d’Ergenekon était interprétée en relation avec la célébration de la sortie des Turcs d’Ergenekon. Atatürk a participé à certaines de ces cérémonies. En plus des célébrations officielles de nevrouz dans lesquelles les hommes d’État ont participé de la période ottomane à la République, les gens du commun ont célébré le nevrouz selon leurs propres traditions du passé jusqu’à aujourd’hui.

Les jeunes filles et garçons qui viennent ensemble dans un endroit autour de Kars en soirée envoient un petit garçon pour apporter l’eau. Le garçon appor-

te un seau d’eau sans dire n’importe quoi et regarder. Les fils et les aiguilles colorés représentant ces gens sont jetés dans le seau. On croit que les propriétaires des fils et des aiguilles qui s’unissent dans l’eau vont se marier l’un avec l’autre. La nuit qui relie le 19 mars au 20 mars, les jeunes filles et les garçons vivant autour d’İğdir font un souhait à un dieu et prennent un bain dans un jet alors qu’ils boivent l’eau au moins trois fois avant de laisser le jet. Ils se réveillent tôt le matin, boivent du lait frais et des boissons, puis ils donnent l’eau douce aux animaux. Les gens qui ont juste eu un enterrement doivent participer au «bairam», car le deuil ce jour est considéré comme un péché.

Autour d’Ağrı, les jeunes font un souhait que la nuit et eux essayent d’entendre et d’interpréter la conversation faite à l’intérieur. De cette façon ils essaient de comprendre dehors si leurs souhaits vont être acceptés.

Autour de Tunceli, les hommes peignent leur front de la couleur noire et visitent le ressort (?). Ils nettoient leurs fronts, prient et parlent en faveur là. En plus de ceci, il y a quelques autres pratiques d’être sauvées des choses et des ennuis mauvais.

Autour de Diyarbakır et Gaziantep, on croit que le nevrouz vient sous la forme d’une belle fille ou d’un jeune homme.

Dans certains des villages de la zone de Malatya, les personnes d’Arguvan célèbrent Nevrouz comme “la fête de la fin de l’hiver”.

Autour de Kahramanmaraş, ils peuplent les fontaines pour célébrer le nevrouz.

Les gens viennent autour de la crique de «Harman» et ils préparent les divertissements à Sivas.

Le peuple de Yıldızeli va au plateau de Nevrouz, ils y recitent la poésie,

“Al **navruz** çal **navruz**
Eşini buldum gel **navruz**”

et ils sélectionnent des fleurs de nevrouz. Dans cette région, quelques spécialités de nevrouz comme «Fadimana Pekmezi, Yel Hediği, Yel Ekmeği sont préparées.

À Yozgat, la famille de l'homme promis fait quelques présents à la famille de sa fiancée. Ils vont au rivage d'un fleuve ou d'un lac pour prendre du bon temps. Ils forment des souhaits après avoir prononcé l'«bismillahirrahmanirrahim» et ils croient que leurs souhaits deviendront vrais s'ils jettent neuf pierres dedans au fleuve.

Dans la région de Giresun le nevrouz s'appelle «Mart Bozumu». Dans cette région se perpétue la tradition de manger sept plats dont le nom commencent par des «s».

À Amasya, un feu est allumé et tout le monde saute au-dessus du feu le jour de nevrouz.

À Mersin, les gens vont dans les hautes montagnes pour le régal du jour. On croit que lors de nevrouz, si un insecte sort d'une roche, l'année suivante sera fructueuse.

Chez les Türkmenes du «Toros», dans la région de Mersin-Silifke, ils accrochent un morceau de tissu appelé «fil de mars» aux arbres sur Nevrouz. Ils vont aux pâturages de montagne. Les gens vivant là font un festin avec leurs invités avec respect dans leurs maisons. Tout le monde se souhaite «Nevrouz heureux et progéniture salubre et productive». Le propriétaire d'un troupeau de plus de 20 agneaux ou chèvres en sacrifie un qu'ils mangeront lors des célébrations.

Nevrouz est célébré comme les «exploits de le neuvième mars ou le Sultan Nevrouz» dans la région d'Izmir. Pendant un jour après les divertissements de Nevrouz, les femmes vont à la blanc-

hisserie et lavent leurs vieux vêtements en faisant des cérémonies.

À Uşak le nevrouz est célébré sous le nom de l'«année nommée remplacée».

À Edirne, pendant les cérémonies de Sultan Nevrouz, en 22 Mars, les gens brûlent leurs vieux (quoi?) en disant, «Entrez le mois de mars sortez les puces».

À Kırklareli, le nevrouz est célébré avec le nom «le neuvième mars». Les gens s'amuse en allant à la campagne avec les nourritures traditionnelles comme les oeufs peints, «börek», «lokma». Dans quelques secteurs de Kırklareli, le nevrouz est célébré en tant que «jeudi vert». Ce jour, les gens vont à la campagne avec les animaux à sacrifier et préparent la nourriture rassemblée avec une méthode appelée le «çomat».

Ces exemples indiquent seulement quelques pratiques choisies dans différentes régions de la Turquie. Il y a une tradition très riche et complète de nevrouz en Turquie. Les traditions, qui ont continué spontanément parmi des personnes, ont commencé à être rassemblées et évaluées depuis le 20ème siècle, quand les études du folklore ont gagné l'importance. Ces dernières années, des livres et des articles ont été édités et des colloques ont été préparés en Turquie au sujet des régals innombrables de nevrouz. En plus de ces derniers, les célébrations de nevrouz ont retenu l'attention des médias et de la pression (?), ainsi les médias ont constitué de grandes archives d'un nevrouz. Après que toutes ces études, les gens en Turquie sont devenus plus conscients de la sauvegarde d'un nevrouz vivant et à transmettre aux futures générations comme patrimoine culturel et spirituel.

INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE: NAURUZ/NEW DAY IN TURKEY

Nauruz, which means “new day” in Turkish and which is also called as “Sultan Navruz”, “Yılsırtı”, “March Harvest”, “The ninth of March”, “Mereke”, “Erge-nekon”, “The Bairam of Yuruk” in Turkish folklore, is celebrated as New Year’s being enriched by the different mythological meanings and the rituals by many independent and autonomous states and the communities in the vast area of the Northern Hemisphere, from Altays to the Balkans.

This day; when the equinox, the great natural event, observed and explained by the mankind for ages, takes place and when day and night are of equal duration, the sun is in the period of Aries, the summer days begin is the basis for many cultural applications as an important natural event in this vast area. According to very old historical records, this day has been accepted as the beginning of New Year among Turkish people too. This day is totally related to climate and geographical conditions, and it is not known who firstly celebrated it and where they did it. But each community or country celebrating nauruz has an explanation based on its own culture and mythology. Although all of these explanations are estimable considering that cultures’ defining themselves, they do not reflect the truth in terms of the criteria of scientific data evaluation and forming international information.. When nauruz appeared, there wasn’t written language yet; oral cultures had the dominance and the mythological explanations with rituals had deep influence on the community. Therefore, the questions of ‘How far the age of oral culture does go back?’ and ‘Where did these

cultural works appear?’ are the ones being interested in but couldn’t be answered till today. Especially, the studies following the comparative theory as Historical-Geographical Finnish Method, working on the origins of folklore works and the ways of their spreading, indicated to scientific world that it is an utopia to find out the first form of a multicultural oral work which is defined as “urform” or “urtip” (originalform). So it is too difficult to prove in which culture the origin of nauruz took place with the evidences and data that can be accepted by the scientific world. In this case, the studies on the origin of nauruz should be left to scientists while the explanations of the cultures which have celebrated nauruz in the past and today and are to transform it to the future should be accepted as “fact” and the studies should be kept in this frame.

In Turkish mythology and in the historical records, the appearance of nauruz is explained like this:

1) According to Turkish people’s old religion, shamanism, the seasons of summer and winter arose from the fight between the gods of goodness and evil. When the summer comes it means that the god of goodness overcomes the god of evil. Nauruz is the day when the god of goodness overcomes the god of evil. Flowering, flying birds and the weather warmed by the sun saved from the captivity are giving people the news of the god of goodness’ victory.

2) During the period of Huns BC, in the first days of spring, various ceremonies took place at the places called ‘fair grounds’. The graves of the ancestors were visited, the animals were killed as

sacrifices and various entertainments were prepared. These commemorations and celebrations were carried on during the Göktürk period. According to mythology there are two explanations indicating that there is a relationship: There was a war during which Turks were defeated and massacred by their enemies. According to "Bozkurt" mythology, at the end of this war one child whose arms and feet were cut could survive. The child, who was saved and kept in a cave by a female wolf, got married with this wolf and enlarged his lineage. Afterwards, the ones from his line left this place and went back to their former homeland. According to their belief that day was nauruz. According to "Ergenekon" mythology, Turks were defeated in a war because of the tricks of their enemies. They were massacred and after this massacre only two families could survive. They took shelter in a place called Ergenekon. The families of Kıyan and Nüküz stayed there for 400 years and grew in number. Afterwards, they went out of this place by melting the mountains by the help of a blacksmith and returned to their homeland. According to their belief that day was nauruz. According to both Bozkurt and Ergenekon myths, Turks never forgot the day when their ancestors went out of the cave or Ergenekon and each year they commemorated it by visiting the graves of the ancestors, killing animals as sacrifices and arranging various entertainments. The historical records about this belief begins taking place in the ancient Chinese annuals having notes about the cultures of Hun and Göktürk and reach to Ebul Gazi Bahadır Khan period who lived in the 17th Century.

3) According to the overlapping history records of the East and the West and Turkish oral culture, from the peri-

od of ancient oral tradition Turks used the calendar called Turkish Calendar with 12 Animals accepting March 21st, when the night and the day are of equal duration, as the "New Year's" and celebrating this first day with the feasts.

4) With Turks' coming to Asia and contacting with the religion and the culture of this area, these historical information and believes became common as the source of nauruz:

a) The ancient Turkish Calendar with 12 Animals was rearranged by the Sultan of Selçuklu, Melikşah, 'Celali Calendar' accepting March 21st as the first day of year was prepared and this day was celebrated with ceremonies.

b) According to Anatolian folk believes, Nauruz is either the day when the first man Adam was created or the day when he met with Eve on the holy lands of Islam.

c) It is the day when the Prophet Yunus came out of the belly of the fish.

d) The Prophet Yusuf got out of the dungeon on the day of nauruz.

e) The Prophet Moses split the Red Sea with his scepter and went ashore on the day of nauruz.

f) Nauruz is the day when Hz.Mohammed became the Prophet, went to Hicaz and his horse went pasturing.

e) It is the birthday of the fourth caliph, Hz. Ali. It is the marriage day of Hz. Ali and Hz. Fatıma. It is the day when Hz. Ali became the caliph.

Nauruz, creating a rich ritual world with the influence of both mythological elements and religious, regional cultures, has taken place as a day celebrated by Turks in the sources beginning from the 11th century's Divanu Lugat'it Türk by Kaşgarlı Mahmud. Melikşah's Celali Calendar accepting Nauruz as the first day of year was used officially with the application of "fiscal year" till 1985, in

that year “fiscal year” was taken from march and transferred to the first day of “Gregorian year”.

Nauruz, with the mythological and religious grounds we indicated, has reached today with continuous, very rich creations of culture and art during Selcuklu, Ottoman and Turkiye periods in the area of Anatolia.

Kadı Burhaneddin who established a state in Sivas in 14th century and who was a poet, mentions about naurus in one of his poems:

“Nevruz olalı cihanı görsen
Bu kevnile bu mekanı görsen”

It is written in historical records that during Ottoman period, the sultans regularly celebrated nauruz, high officials sent greeting cards to each other, the poets recited poems called “nevruzziye” and the sultans awarded them prizes.

The bards also recited poems about nauruz. Pir Sultan Abdal, one of the bards of the 16th century says:

“Pir Sultan’ım eydür erenler cemde
Erenle çeşmim yaşı her dem bu demde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Himmeti erince Nevruz Sultan’ın”

This is a playful formula that children sing during the entertainments of nauruz day:

“Bu gece nevruz gecesi
Bu baca devlet bacası
Verenin oğlu olsun
Vermeyenin kızı olsun”

During the periods that the studies of folklore gained importance, Ergenekon Bairams interpreted in relation with Turks’ going out of Ergenekon, were celebrated. Atatürk participated in some of those ceremonies.

In addition to the official nauruz celebrations in which statesmen partici-

ted from Ottoman period to the Republic, the common people have celebrated nauruz according to their own traditions from the past till today.

The young girls and boys who come together in a place around Kars in the evening send a little boy to bring water. The boy brings a bucket of water without saying anything and looking back. The colorful threads and needles representing those people are dropped in the bucket. It is believed that the owners of the threads and needles that unite in the water are going to get married with each other. On the night which connects March 19th to March 20th the young girls and boys living around Iğdır ask a wish to god and take a bath in a stream then they drink the water at least three times before leaving the stream. They wake up early in the morning, drink fresh milk and they give fresh water to animals. The people even who just had funeral have to participate in the bairam. Mourning on that day is accepted as sinful.

Around Ağrı, young people ask a wish that night and they try to hear and interpret the conversation made indoors. In this way they try to figure out if their wishes are going to be accepted.

Around Tunceli, men paint their forehead with black color and visit the spring. They clean their foreheads, pray and plead there. In addition to this, there are some other practices to be saved from the evil things and troubles.

Around Diyarbakır and Gaziantep, it is believed that nauruz comes in a shape of a beautiful girl or a holy man having a saintly face.

In some of the villages of Malatya’s district, Arguvan people celebrate Nauruz as “The End of Winter Bairam”.

Around Kahramanmaraş, people come together at the fountains and arrange country entertainment.

In Sivas, people come together around Harman Creek and prepare entertainments.

In Yıldızeli, they go to Nevruz Mountain Pasture, they recite the poem,

“Al navruz çal navruz
Eşini buldum, gel navruz”

and they pick nauruz flowers. In this region, some particular kinds of nauruz food as Fadimana Pekmei, Yel Hediği, Yel Ekmeği are cooked.

In Yozgat, the engaged man’s family give some presents to his fiancé’s family and they go to the shore of a stream or lake to have a good time altogether. They ask wishes after pronouncing “bismillahirrahmanirrahim” and they believe that their wishes will come true if they throw nine stones in to the stream.

In Giresun region nauruz is called as March Harvest. In this region there is a tradition of eating seven kinds of foods the name of which begin with ‘s’.

In Amasya, a fire is lighted and everybody jump over the fire on nauruz day.

In Mersin, people go to the high mountains and they have feast that day. It is believed that on nauruz, if an insect comes out of a rock when it is raised, the next year will be fruitful. The Turkmen of the Taurus around Mersin-Silifke region tie a piece of cloth known as “March Thread” to trees on Nauruz. They go to mountain pastures. People living there treat their guests with respect in their houses. Everybody wish each other “Happy Nauruz and beneficial and productive offspring”. The owner of the herd who has more than 20 lambs or goats that year kill an animal as a sacrifice and the meat of that animal is cooked with celebrations and it is eaten altogether.

Nauruz is celebrated as “The feats

of the Ninth of March or Sultan Nauruz” in İzmir. One day after Nauruz entertainment, woman go to washhouse altogether and wash their old clothes with ceremonies.

In Uşak nauruz is celebrated with the name “Year Renewed”.

In Edirne, during Sultan Nauruz ceremonies on March 22nd people burn old mats they jumped over the fire by saying, “March inside plea outside”.

In Kırklareli, nauruz is celebrated with the name “the ninth of March”, people enjoy themselves by going to the countryside with the traditional foods like painted eggs, börek, lokma. In some areas of Kırklareli, nauruz is celebrated as “Green Thursday”. On this day, people go to countryside, kill animals as sacrifice and prepare collected food in a method called “çomat”.

These examples indicate only a few practices chosen from different regions of Turkey. As it is made clear by them, there is a very affluent and thoroughgoing nauruz tradition in Turkey.

The traditions, which have gone on spontaneously among people, have begun to be collected and evaluated since the 20th century, when the studies of folklore gained importance. In the last few years, about nauruz innumerable feasts were prepared, books and articles were published and symposiums were arranged in Turkey.

In addition to these, nauruz celebrations took the attention of the media and the press, so the media has a large nauruz archives.

After all these studies, people in Turkey became more conscious about protecting, keeping nauruz alive and transferring it to the next generations as an intangible cultural heritage.